

עבודת הוועדה

הוועדה החלה בעבודתה ביולי 2000. עבודתה התמקדה בתקופת הדיקטטורה הצבאית בארגנטינה בין השנים 1976-1983, אך התייחסה גם למקרים שאירעו בתקופה שקדמה לכך. בתחילה, התמקדו הדיונים בגיבוש דרכי העבודה. במסגרת זו, הוחלט לפנות אל הציבור הרחב בארץ ובעולם, בקריאה למסור עדויות בנוגע לנעדרים ועצורים ששוחררו, על מנת לאפשר לכל מי שמעוניין בכך, להביא את עניינו או את עניין קרובו, בפני הוועדה. פורסמו הודעות בעיתונות בישראל ובארגנטינה, ברשת הדואר האלקטרוני וכתבות בארץ ובעולם.

לפונים נשלחו שאלונים, בהם התבקשו למלא פרטים לגבי כל נעלם או עצור ששוחרר. עם קבלת העדויות בעל-פה וריכוז השאלונים, נאסף חומר נוסף מארכיונים שונים, כולל זה של משרד החוץ. אף שטרם חלפה התקופה הקבועה בחוק, לפי בקשה מיוחדת של הוועדה, הועמד החומר המצוי בארכיון המדינה לרשות הוועדה וד"ר זדוף בדק מתוכו תיקים רלבנטיים.

בד בבד, החליטה הוועדה לשמוע גם מומחים מן האקדמיה, העוסקים בנושא ובתקופה, כמו גם אנשי משרד החוץ, הסוכנות היהודית והקהילה היהודית בארגנטינה, שהיו מעורבים בנושא בעבר ובהווה, בישראל ובארגנטינה. באופן זה, כמו גם על ידי קריאת חומר ביבליוגרפי, יכלה הוועדה להתרשם ממגוון מקורות לגבי ההתרחשויות ודרכי הפעולה של הגורמים השונים שפעלו בארגנטינה בתקופה הנדונה.

לאחר איסוף השאלונים ובחינת הרקע לתקופה ולנושאים השונים שעלו, החלה שמיעת העדויות. בזה אחר זה, הופיעו הפונים שרצו בכך בפני הוועדה, והעידו על הידוע להם. עדותם תועדה בווידיאו, באודיו ובכתב.

בחודש ספטמבר 2001, ערכה הוועדה ביקור בארגנטינה. במהלכו, שמעה הוועדה עדים, ונפגשה עם בעלי תפקידים בממשל, בכנסייה, במערכת המשפט, וארגונים וולונטריים שונים הפעילים באיתור גופות וילדים שנלקחו שלא כדין, איסוף מידע, מחקר חברתי ועוד. בסך הכל, שמעה הוועדה כשמונים עדים על כמאה נפגעים.

במפגשים עם משפחות הנעלמים נוצר דיאלוג בלתי אמצעי, אנושי, חם ומרגש. אף שהדיאלוג שנוצר לא היה נח תמיד, נדמה שמשפחות הנעדרים ייחלו לו שנים רבות. היו שהשמיעו אכזבה מיחסה של מדינת ישראל ופועלה עד עתה. רבים שאלו מדוע צריכה הייתה צריכה לחלוף תקופה כל כך ארוכה עד אשר הגיעו נציגי המדינה. הם התקשו להבין את פשר העיתוי המאוחר של הקמת הוועדה וראו בכך בבחינת: מעט מדי ומאוחר מדי. נשמעו גם טענות כנגד המנדט המצומצם של הוועדה, משום שלא נכללו בו נושאים מרכזיים, כמו עשיית צדק או תפקוד הרשויות הישראליות בעת השלטון הצבאי.

במהלך שמיעת העדויות והמומחים, עלו טענות חוזרות ונשנות בדבר נוהגם של נציגי המדינה ופועלם לסייע לפונים. מאידך, נשמעו עדויות גם על פעולות הצלה ומילוט של עצורים ואנשים שהיו נתונים בסכנה על ידי נציגי המדינה והסוכנות היהודית. טענה בולטת שחזרה, כרכה את התנהלותה השקטה של ישראל מול השלטון הצבאי בארגנטינה, בכל הנוגע להצלה ומחאה עם מכירת נשק לארגנטינה באותה תקופה.

נוכח הצטברות הטענות הקשות ומטרת הוועדה לנסות למצוא דרכים לסייע לקרובי המשפחה, החליטה הוועדה שכדי לעשות מלאכתה נאמנה, תשמע את דברי העדים גם בנושאים אלה. בסופו של יום, נדרשה הוועדה להחליט מה לעשות במידע שנאסף. בעניין זה, ראתה עצמה הוועדה מנועה מלהחליט נחרצות, לאור שני מרכיבים עיקריים: מנדט הוועדה וההרכב הפרסונלי של חבריה, שכן בין חברי הוועדה נמנים גם עובדי הגוף שפעולתו עומדת לבחינה. לפיכך, יצגו הדברים כפי שנשמעו, והוועדה תמליץ כי המידע שנאסף יועמד לרשות גורם חוקר או מבקר בלתי תלוי אחר, אשר יוכל להתייחס לדברים במישור ביקורתי יותר. מחקר ביקורתי של פעילות זרועות המדינה, הן בישראל והן

בארגנטינה, יוכל להעמיד בידי רשויות המדינה תובנה חסרה ולהדריכה טוב יותר ביחס לפועלה במקרי חירום דומים בעתיד.

העדויות שנשמעו היו קשות וגילו סיפורים אנושיים של כאב נורא, מצוקה קיומית, אווירת טרור אזרחי ודיכוי קשה, תוך הפרה בוטה של זכויות אדם מיד השלטון הצבאי. המפגש האנושי עם העדים הדגיש את חשיבות הקמתה של הוועדה ונסיעתה לארגנטינה.

בנוסף על הכאב שבאובדן קרוב משפחה (בן, הורה, בן זוג, אח, נכד) העידו בני המשפחות על ההתמודדות הקשה עם מציאות חדשה בה נתקלו עם הכחשה, התעללות מצד הרשויות, ובידוד מסביבתם החברתית. חיפושי השוואה אינסופיים, לוו לפעמים בסחיטת כסף תמורת מידע (בדרך כלל כוזב) וגרמו לתחושת חוסר אונים מוחלט. לאירועים הללו הייתה השפעה הרסנית על חיי המשפחה והחברה. מהמשפחה הנפגעת התרחקו קרובי משפחה, חברים, שותפים לעבודה ואף החוג הרחב של הקהילה היהודית. הללו חששו שמא יבולע להם בשל היכרותם עם קרובי הנעלמים. קרובי הנעדרים תיארו בעדויותיהם את הסבל העמוק שנגרם להם בשל התרחקות והתעלמות זו של הסביבה. רבות מהמלצות וועדה מיועדות להביא להכרה ואולי אף להקלה מסוימת בסבלם המתמשך של בני המשפחות.